

ՈՒՒԼԻԸՄ ՇԵՅՔՍՓԻՐ

(ՆՐԱՆՂԵԱՆ 400ամեակ)

Արեմտեան Եւրոպայի պատմութեան մէջ ԺԶ. դարը կը հանդիսանայ հարիւր տարիներու այն փոքր ժամանակաշրջանը, որուն ընթացքին իրադարձուեցան աշխարհակալական մեծ յաղթանակներ, երբ Տրէյք կատարեց երկրագունդի շրջանը, երբ կալիլէօ սահմանեց տիեզերքի կազմութեան իր յեղափոխիչ տեսութիւնը, և երբ, վերջապէս, իրենց հանճարին լոյսը փռեցին Թաստօն և Սերվանդէսը, Լօփ ար վեկան և Միլթընը, Մարլօն և Պեն Ճօնսընը, և այլն: Այս բոլորին մէջ, Շէյքսպիր կը կանգնի որպէս անհատանկի բարձունք, որպէս ներշնչման մշտավառ փոքրս:

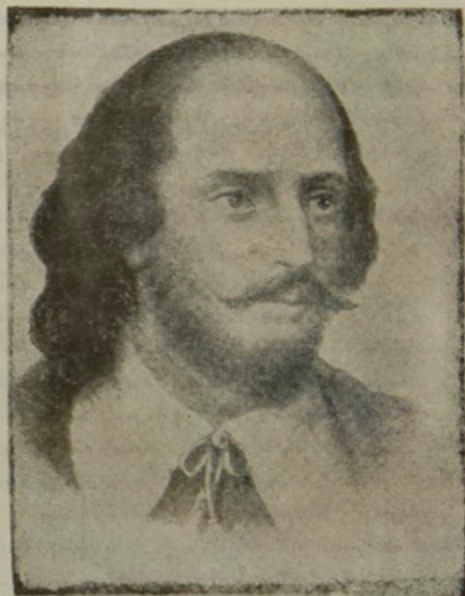
Իր մահէն աւելի քան երեք դար ետք, իր անունը դարձած է հոմանիշ մարդկային ամենէն խոր և ազնիւ զգացումներու, առաքինութիւններու և գեղեցկութեանց: Խորապէս Անգլիացի ըլլալով՝ հանդերձ, ան կը վայելէ համաշխարհային այնպիսի հռչակ և պատիւ՝ որ միայն բացառիկ անհատներու ընծայուած է: Ամէն ազգ ի՛րը կը նկատէ զայն, որ մարդկութեան հպարտութեան մեծագոյն աղբիւրն է:

Այս հանճարը, խորագոյն այս իմացականութիւնը ծնաւ Անգլիոյ գեղեցիկ մէկ աւանին՝ Սթրէթֆըրտ - օն - էյվընի մէջ, 1564 Ապրիլ 23ին: Զաւակն էր բարեկեցիկ ընտանիքի մը, հետեւաբար կ'ենթադրուի որ ուսանած ըլլայ տեղւոյն վարժարանին մէջ ու ծանօթացած՝ Լատիներէնի և Յունական դիցաբանութեան: Իր երկերէն երեան կու գայ խորունկ սէր մը դէպի բնութիւնը, դէպի անտառն ու գետը, դէպի ամենէն համեստ ծաղիկն ու միջատը: Այս սէրը կրնար իրմէ ներս արմատ նետած ըլլալ միայն Սթրէթֆըրտի մէջ, որ հռչակաւոր է իր բնական գեղեցկութիւններով:

Տասնութ տարեկանին կ'ամուսնանայ և մօտաւորապէս հինգ տարի ետք կը մեկնի Լոնտոն, առանձինն: Շուտով սե-

փական շրջանակ մը կը կազմէ իր շուրջ, կը հռչակուի որպէս բանաստեղծ և դերասան: Էլիզապէթեան շրջանի ամենէն հռչակաւոր թատրոնին՝ Globe Theatreի մէջ կարեոր դերեր կը ստանձնէ և կ'ըլլայ թատերական ընկերութեան բաժնետէրերէն մին: Կ'ենթադրուի որ թատերախումբով այցելած ըլլայ Սկոթիա, ու անձամբ տեսած Մաքպէթի մէջ այնքան մեծ յաջողութեամբ նկարագրուած վայրերը:

Հաւանաբար 1604ին, Լոնտոնի մէջ մեծագոյն պատուի և հռչակի տիրանալէ ետք, և մանաւանդ փոխելու համար հոն

ծայր տուած համաճարակէ մը, Շէյքսպիր կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, կը գնէ տուներ և պարտէզներ, շրջան մը կ'ապրի անդորր կեանք մը և կը մեռնի 1616 Ապրիլ 23ին:

Շէյքսպիր անժխտելիօրէն բարձրագոյն կատարն է համաշխարհային թատերագրութեան, որովհետեւ իր երկերը թատրոնէն ներս կը բերեն չգերազանցուած ախպարներ, մարդոց և կիներու կերպարներ՝ որոնք, որպէս առաքինութեանց կամ մոլուրիւններու մարմնաւորումներ, խորապէս մարդկային են և ընթերցողը կամ հանդիսատեսը կը համակեն նոյնութեան զգացումով:

իր թատերերգութիւնները, թուով երեսունհինգ (քաղկացած կատակերգութիւններէ, ողբերգա-կատակերգութիւններէ, պոտմական և ոսմանթիք թատերախաղերէ, սղբերգութիւններէ), չիմնովին կը շրջեն Յունական թատերերգութիւններու գլխաւոր սկզբունքներն ու կանոնները: Եւսքիլէսի, Սոփոկլէսի, Եւրիփիտէսի և այլ Յոյն թատերագիրներու գործերուն մէջ մարդը ճակատագրուած է գործելու այն՝ ինչ որ աստուածները կանխորոշած են: Մարդը չի՛ կրնար ազատիլ ինք իր ճակատագրէն, և պարագաներն ու գէպքերը այնպէս կը դասուորուին՝ որ մարդկային զգացումներու անտեղեակ, զանոնք արհամարհող ու սոսնահորող աստուածներու կամքը կատարուի: Ակամեմոն, պոտերագմի մէջ յաղթութեան մը հաշուին՝ սիրով յանձն կ'առնէ իր դուստրը զոհել Արտեմիտին: Այդ իսկ պատճառաւ իր կինը՝ Քլիդեմնեսզրա, որպէս վրէժ զինք կը սպաննէ: Ակամեմոնի զաւակը՝ Օրեսթէս, և աղջիկը՝ Էլէքթրա, փախազարձաբար կը սպաննեն իրենց ոճրագործ մայրը, իրենք իրենց կարգին դառնալով մայրասպաններ ու անիծուելով Ողինքէն: Բոլոր այս արարքները կը զեկավարուին ենթականերէն զուրա, անոնցմէ վեր և գերազանց ուժերէ, աստուածներէ:

Յոյն թատերագիրներու տիպարներուն կը պակսի մարդկային տարրական և չիմնական ազատութիւնը — անկախօրէն մտածելու և մանաւանդ գործելու՝ ազատութիւնը:

Միւս կողմէ, Շէքսպիրի տիպարները իրենք իսկ են չեղինակները իրենց արարքներուն, իրենց նկարագրէն զատ ոչ մէկը պատասխանատու է կամ սկզբնաւորող: Ու հոս է որ, այս չիմնական բարե-

շրջութեամբ է որ երևան կու գայ Շէքսպիրի հանճարին ամբողջական ուժը, չգորութիւնը: Որովհետեւ, իր հերոսներուն տալէ ետք նախապայման ազատութիւնը, կը ստեղծէ այնպիսի պարագաներ ու վիճակներ՝ որոնց մէջ յայտնուին անոնց նկարագիրները, զսպանակուած առաքինութիւններէ կամ մոլութիւններէ:

Մարդկային հոգեբանութեան, մարդու կեանքին նման մտեցումի մը շնորհիւ միայն կարելի կ'ըլլայ ինքզինք միևնոյնը զգալ Շէքսպիրի հերոսներուն հետ, ատել Մաքպեթը անարգ ոճրագործութեան համար, միաժամանակ մեղքնալով իրեն, սիրել Համլէթը նոյնի՛սկ երբ հայրասպան է ան, հրճուիլ և վերանալ Ռոմէոյի և Ժիւլիէթի սիրով և լալ՝ Լիր Արքային հետ:

Իր երկերը երկար շարան մըն են մարդկային բնութեան բոլոր վիճակները պատկերացնող անմահ տիպարներու, որոնք միշտ կ'ապրին մեր յիշողութեան մէջ և որոնց ուսումնասիրումը ամենէն խոր վայելքի աղբիւրը կը կազմէ:

Եւ տակաւին, գրական գործունէութեան քսան տարուան այնքան կարճ ժամանակի ընթացքին, Շէքսպիր կը յաջողի ստեղծել Անգլիական (եւ համաշխարհային) բանաստեղծութեան չփեղագոյն գոհարները՝ իր «Venus and Adonis»-ով, բայց մանաւանդ «Հնչեակներ»-ով:

Իր բանաստեղծութիւններուն, ինչպէս նաև թատերերգութիւններուն մէջէն որպէս տիրող զիժ անցնող մարդկայնական շունչը, միախառնուելով մարդկային հոգիին մինչև ամենախոր ալքերը թափանցող իր հանճարին, զինք կը դարձնեն բոլոր դարերու և ամբողջ մարդկութեան մեծագոյն փառքերէն ու գանձերէն մին:

Ա. Գ.